

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ

Петренко Лариса Михайлівна

УДК 371.11

**СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОГО
ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2006

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реалізація мети державної національної політики щодо всебічного розвитку особистості вимагає постійного удосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі для чого потрібні постійний аналіз та оцінка. На необхідності створення науково обґрунтованих методик оцінювання якості роботи всіх підструктур загальноосвітніх навчально-виховних закладів в цілому і кожного педагогічного працівника зокрема, навчально-пізнавальної діяльності учнів та її результативності наголошується в державній національній програмі "Освіта": Україна XXI століття".

Одним із шляхів розв'язання наведеного вище аспекту проблеми є моделювання системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з урахуванням специфіки типу школи, її структурного компонента й умов навчання. Проблема експертного оцінювання результатів навчання школярів не є новою; вона виступає як педагогічно значуща й актуальна складова контрольно-аналітичної діяльності суб'єктів управління навчально-виховним процесом. Її дослідження зумовлене низкою суперечностей у сучасній управлінській практиці, а саме:

необхідністю творчого розв'язання завдань внутрішньошкільного контролю як функції управління та недосконалістю механізмів його здійснення;

потребою підвищення об'єктивності оцінювання результатів навчальної діяльності учнів та суб'єктивним використанням методик і технологій внутрішньошкільного експертного оцінювання;

вимогами до якості результатів навчальної діяльності учнів і недостатньо сформованими вміннями вчителів щодо використання методик вивчення результатів навчання;

потребами розвитку інтересів учнів до навчально-пізнавальної діяльності й недостатньо сформованою мотивацією до оволодіння знаннями, уміннями та навичками;

упровадженням більш гнучкої 12-бальної шкали оцінювання знань, умінь і навичок школярів та недостатнім досвідом учителів загальноосвітніх шкіл щодо її раціонального використання;

необхідністю виявлення змін результатів навчальної діяльності учнів та недосконалістю методик і технологій здійснення експертиз, які дали б змогу виявляти динаміку змін.

Проблемі експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів приділяли увагу вітчизняні і зарубіжні учені, серед яких: Ш.Амонашвілі, Ю.Бабанський, С.Гончаренко, Т.Левченко, В.Семиченко, М.Скаткін, А.Субетто, В.Сухомлинський та ін. Управлінська функція "педагогічний аналіз" як теоретико-методологічна основа експертизи висвітлена в дослідженнях З.Береговського, Ю.Конаржевського, Н.Крупеніної та ін. Наукове і практичне значення мають праці з проблеми контролю знань, умінь і навичок учнів шкіл, зокрема О.Ануфрієвої, Г.Дмитренка, В.Коцака, Т.Пінчук та ін.

Безпосереднє відношення до проблеми оцінювання результатів навчальної діяльності учнів мають розробки експертних систем оцінювання таких учених, як Н.Балик, Ю.Гільбух, А. Єрмола, М.Крулехт, І.Підласий та ін. Деякі положення теорії та методики моделювання систем управління й управлінської діяльності розробили Л.Калініна, В.Мадзігон, В.Маслов, Н.Ничкало, В.Пікельна, О.Савченко, О. Сухомлинська та ін. Наукову цінність становлять праці зарубіжних дослідників з проблем оцінювання діяльності шкіл та діагностики результатів навчання учнів, а саме: Дж.Спіро (США), К.Халас (Польща), К.Інгенкампа (Німеччина) та ін.

Водночас вивчення обраних для дисертації питань свідчить, що система внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи ще не стала предметом цілісного наукового дослідження. Слід також урахувати недостатню розробленість теоретичних положень експертного оцінювання, незначну кількість науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо здійснення педагогічної експертизи освітніх процесів. Зазначене вище та реальна можливість розв'язання окресленої проблеми і зумовили вибір теми дослідження: "Система внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи".

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою наукової роботи Криворізького державного педагогічного університету за напрямом "Теоретичні основи підготовки майбутнього вчителя до творчої діяльності", включеної на конкурсній основі до плану найважливіших досліджень Міністерства освіти і науки України (№ 2-96), кафедри педагогіки і методики трудового навчання за напрямом "Організація навчально-виховного процесу у сучасній загальноосвітній школі на засадах особистісно орієнтованого підходу" (протокол № 4 від 13.11.1997р.). Тема дисертації затверджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 10 від 24.12.2002р.).

Об'єкт дослідження: аналіз та оцінювання результатів навчальної діяльності учнів школи.

Предмет дослідження: експертиза результативності навчальної діяльності учнів основної школи.

Мета дослідження полягає в розробці й теоретичному обґрунтуванні системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи та її експериментальній перевірці.

Загальна гіпотеза дослідження: система внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи буде ефективною, якщо:

визначити суть експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів як складової контрольно-аналітичної функції керівника школи;

обґрунтувати зміст цілеспрямованої підготовки суб'єктів управління навчально-виховним процесом до здійснення експертного оцінювання результатів навчання школярів;

виявити суть, відмінності й характерні ознаки функцій експертного оцінювання, їх закономірності й застосувати в практиці діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу;

визначити й теоретично обґрунтувати показники та оцінні параметри експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів;

реалізувати системно-діяльнісний, змістовий і структурний наукові підходи у процесі визначення структури та змісту системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи.

Відповідно до предмету, мети й гіпотези дослідження сформульовано такі **завдання:**

1. Проаналізувати стан розробки проблеми експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи в теорії та практиці.

2. Виявити та узагальнити характерні ознаки підготовки суб'єктів управління навчально-виховним процесом до експертного оцінювання результатів навчання школярів як виду педагогічної діяльності.

3. Здійснити ретроспективний аналіз соціальної і педагогічної функцій та визначити суть і характерні ознаки стимулюючої функції експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів.

4. Теоретично обґрунтувати критерії та технологію внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи.

5. Розробити, теоретично обґрунтувати і практично апробувати модель системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи та модель управління нею.

Методологічною основою дослідження є філософські положення про діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ та процесів соціально-педагогічної дійсності; філософські, психологічні й педагогічні ідеї щодо оцінювання результатів діяльності в науці, виробництві та суспільстві в цілому; теорія пізнання, зокрема про взаємозв'язок теорії та практики, роль пізнавальної діяльності в інтелектуальному розвитку й соціальному становленні особистості; теорії управління і контролю як управлінської функції; теорія моделювання управлінської діяльності, в т.ч. системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності; наукові підходи та принципи експертного оцінювання пізнавальної діяльності учнів; концепції управління соціально-педагогічними системами та освітнього менеджменту; теорія систем; сучасні парадигми розвитку системи загальної середньої освіти.

Теоретичною основою дослідження є основні положення методології та методики наукового дослідження (Ю.Бабанський, Н.Бібік, М.Бурда, С.Гончаренко, М.Євтух, О.Савченко, М.Ярмаченко); загальні положення теорії управління (В.Бондар, Л.Даниленко, Г.Єльнікова, Л.Калініна, В.Маслов, Н.Островерхова, В.Пікельна, Є.Хриков та ін.); філософські аспекти проблеми (Б.Гершунський, І.Зязюн, В.Кремень); наукові основи управління навчально-виховним процесом і положення теорії експертного оцінювання педагогічних

явищ та процесів (Ш.Амонашвілі, Г.Дмитринко, О.Локшина, Л.Ломако, О.Ляшенко, Л.Одерій, В.Семиченко, І.Ситар, В.Черепанов); теорія експертного оцінювання результатів навчання, розкрита в наукових працях Н.Акінфієвої, Н.Балик, Ю.Гільбуха, Р.Ільєсова, А.Підласого, Я.Плінера, А.Субетто; теоретичне обґрунтування особистісно орієнтованого навчання (І.Бех, С.Подмазін, Г.Селевко, І.Якиманська).

Для проведення дослідження використано **комплекс методів**, а саме: *теоретичні*: вивчення, аналіз та узагальнення педагогічної, психологічної, філософської і соціологічної літератури; ретроспективний аналіз; синтез, порівняння, моделювання, систематизація даних дослідження; порівняльний аналіз експертиз якості навчання учнів, що використовується в системах освіти України, країн близького та далекого зарубіжжя; *емпіричні*: вивчення досвіду роботи керівників шкіл; діагностичні методи (анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіди, спостереження); методи педагогічного моделювання; констатувальний і формувальний експерименти; статистичні методи.

Організація та основні етапи дослідження. Дослідження здійснювалось поетапно протягом 1997-2006 рр.

На *першому етапі* (1997-1999) основну увагу було зосереджено на вивченні та аналізі наукової і навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; зібрано та систематизовано матеріал щодо систем контролю й технологій експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів у школах; розроблено методику проведення експертного оцінювання, розпочато констатувальний експеримент.

На *другому етапі* (2000-2002) зібрано та систематизовано матеріал з метою наукового обґрунтування змісту і структури системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи та моделі управління нею; завершено констатувальний експеримент, розроблено методику формувального експерименту і виконано основну експериментальну частину дослідження.

На *третьому етапі* (2003-2006) завершено формувальний експеримент, у процесі якого відкориговано структурні компоненти та змістове наповнення моделі системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи, перевірено гіпотетичні припущення; проведено порівняльний аналіз констатувального та формувального експериментів; сформульовано висновки, систематизовано та узагальнено дослідницький матеріал безпосередньо у дисертації; за результатами дослідження підготовлено навчально-методичний посібник "Педагогічна експертиза результатів навчання учнів"; оприлюднено основні положення та висновки дослідження.

Наукова новизна і теоретична значущість одержаних результатів дослідження полягають у тому, що: *вперше* розроблено та теоретично обґрунтовано модель системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи. *Удосконалено* систему внутрішньошкільного контролю та педагогічного аналізу навчально-виховного процесу основної школи на засадах поєднання традиційних форм перевірки знань, умінь та

навичок учнів з експертними методами оцінювання їхніх навчальних досягнень; обрано та апробовано критерії і технологію експертизи результатів навчальної діяльності учнів; уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема поняття "експертиза", "педагогічна експертиза"; науково обґрунтовано термін "експертиза результатів навчальної діяльності учнів". До наукового обігу введено нові методичні матеріали, які значно збагатили дослідження й розширили педагогічне уявлення про використання системи експертних методів у практиці внутрішньошкільного контролю та педагогічного аналізу. Подальшого розвитку набули положення щодо модернізації соціальної, педагогічної та стимулюючої функцій експертизи результатів навчальної діяльності учнів; технології упровадження методичних рекомендацій у практичну діяльність шкіл щодо здійснення експертизи результатів навчальних досягнень школярів.

Практичне значення здобутих результатів дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій з експертного оцінювання результатів навчання учнів для педагогічних працівників, виявленні педагогічно доцільних форм і методів оцінювання навчальних досягнень школярів. Основні положення, результати та висновки дослідження можна використовувати для подальшого розвитку теорії і практики педагогічної експертизи в освіті, розробки нормативно-інструктивних документів з питань експертизи та проведення науково-практичних семінарів, конференцій, засідань методичної та педагогічної рад школи. За результатами дослідження підготовлено навчально-методичний посібник "Педагогічна експертиза результатів навчання учнів", яким можуть користуватися в практичній діяльності директори, заступники, методисти шкіл, викладачі вищих навчальних закладів.

Результати дослідження впроваджувалися в діяльність ЗОШ № 15, 26, 56, 58, 118; школи-гімназії № 91 м. Кривого Рогу під час формувального експерименту (довідки № 41 від 1.02.2005, № 37 від 4.02.2005, № 29 від 2.02.2005, № 25 від 1.02.2005, № 37 від 01.02.2005, № 72 від 1.02.2005).

Експериментальна база дослідження. Пошуково-експериментальна робота виконувалась на базі ЗОШ № 15, 26, 56, 58, 118; школи-гімназії № 91 м. Кривого Рогу, у діяльність яких упроваджувалась система експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів. Усього дослідженням було охоплено 6 шкіл, 24 керівники, 30 учителів, 193 учні.

Вірогідність основних положень і висновків проведеної роботи забезпечена використанням сучасних досягнень педагогіки, психології, соціології та теорії внутрішньошкільного управління, комплексу взаємодоповнюючих теоретичних і емпіричних методів дослідження, адекватних його меті й завданням; науковою обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; репрезентативністю результатів якісної та кількісної характеристики дослідно-експериментальних матеріалів.

Апробація результатів дисертації. Апробація основних положень, висновків і результатів дослідження здійснювалася в ході доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції "Ціннісні пріоритети освіти в

XXI столітті" (м. Луганськ, 2003); всеукраїнських науково-практичних конференціях: "Методичні проблеми учнівських і студентських олімпіад та особливості роботи з обдарованою молоддю" (м. Одеса, 1997), "Допрофесійна педагогічна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми "Вчитель" (м.Кривий Ріг, 1998), "Сучасна трудова та професійна підготовка шкільної молоді" (м.Кривий Ріг, 1998), "Розвиток особистості в системах трудової та професійної підготовки молоді" (м.Кривий Ріг, 2002); Других Ірпінських міжнародних педагогічних читаннях (науково-практична конференція) "Проблеми гуманізації навчання і виховання у вищому навчальному закладі" (м.Ірпінь, Київська обл., 2004); під час науково-практичних семінарів директорів шкіл.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображені в 17 одноосібних публікаціях автора, серед яких один навчально-методичний посібник; 11 статей - у наукових виданнях, у т. ч. 6 - у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 5 - у матеріалах конференцій.

Структура дисертації: вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, додатки, список використаних джерел. Повний обсяг дисертації - 229 с., з них - 212 с. основного тексту, 8 таблиць, 7 рисунків, 18 додатків на 33 с. Список використаних джерел - 209 назв на 17с.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методологічні засади, теоретичні основи та методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення здобутих результатів; обґрунтовано вірогідність здобутих результатів дослідження, наведено відомості щодо їх апробації та впровадження.

У першому розділі дисертації „Експертне оцінювання результатів навчальної діяльності учнів як педагогічна проблема” розглянуто результати аналізу проблеми експертного оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи, розкрито суть і подано характеристики базових понять теми дослідження; сформульовано проблему підготовки суб'єктів навчально-виховного процесу до експертного оцінювання як виду педагогічної діяльності в системі методичної роботи школи; здійснено ретроспективний аналіз соціальної і педагогічної функцій експертизи результатів навчальної діяльності учнів; розкрито суть і характерні ознаки її стимулюючої функції.

Теоретичний аналіз праць В.Беґея, Г.Дмитренка, М.Євтуха, І.Зязюна, Ю.Конаржевського, В.Пікельної свідчить, що сучасне реформування загальноосвітньої школи потребує удосконалення управління навчально-виховним процесом, “каркас механізму” якого має будуватися на основоположних принципах системного управління. Орієнтація на оцінку кінцевих результатів освітньої діяльності поставила сучасного керівника і педагога перед необхідністю удосконалити форми та методи внутрішньшкільного контролю й педагогічного аналізу. Це зумовлює

організацію підготовки педагогічних кадрів на новій основі, посилює відповідальність сучасного директора школи за “трансформацію” управлінських інновацій, серед яких нові моделі оцінки знань, умінь і навичок учнів. Зроблено висновок, що експертиза як вид педагогічної діяльності суб’єктів навчально-виховного процесу з удосконалення оцінювання результатів навчання школярів опосередковано впливає на якість навчального процесу і дає змогу посилити контрольну та аналітичну функції управління.

Аналіз найвагоміших для нашого дослідження аспектів, розкритих у працях О.Андрієнко, В.Бондаря, В.Бочарникової, Л.Ломако, О.Ляшенка, Н.Шубіна, дав можливість визначити найхарактерніші ознаки підготовки педагогічного колективу до здійснення внутрішньошкільної експертизи результатів навчальної діяльності учнів, зокрема знання суті поняття педагогічної експертизи, її функцій, форм організації і технологій здійснення, критеріїв і оцінних параметрів визначення якості сформованості загальноосвітніх компетентностей школярів. Уміння вчителів школи проводити експертизу полягають у застосуванні наукових підходів, різноманітних форм перевірки результатів навчальної діяльності учнів, упровадженні експертних методів та діагностичних методик і технологій, визначенні складових процесу навчання, забезпеченні зворотного зв’язку про результати експертизи.

На основі аналізу теоретичних висновків науковців і практиків визначено категоріально-понятійний апарат, який має застосовуватися в процесі впровадження експертного оцінювання в систему управління школою. Під поняттям „експертиза” ми розуміємо технологію оцінювання результатів певної діяльності, за допомогою якої досвідчені високопрофесійні спеціалісти певної галузі роблять висновки про їх якість. Поняття „експертиза результатів навчальної діяльності учнів школи” в авторському трактуванні розглядається як визначення якості їхньої загальноосвітньої компетентності на основі системи критеріїв і параметрів засвоєння змісту освіти в межах Державних стандартів загальної середньої освіти. Визначено, що “педагогічна експертиза” – це оцінна діяльність суб’єктів управління навчально-виховним процесом, яка є складовою їхньої контрольної-аналітичної діяльності.

У результаті дослідження встановлено, що проблема експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи є важливою у контексті підвищення якості освіти. Особливо актуальна дана проблема для подальшого вдосконалення контрольної-аналітичної діяльності суб’єктів управління навчально-виховним процесом, що надає важливого значення їх підготовці до експертного оцінювання як виду педагогічної діяльності.

Здійснений ретроспективний аналіз соціальної і педагогічної функцій експертизи результатів навчальної діяльності учнів дозволив з’ясувати суть, відмінності і характерні ознаки, що стало основою їх модернізації. Зростання соціальної функції оцінки навчальних досягнень школярів спостерігається ще з античного періоду й донині. Тому є відчутним ускладнення і постійне удосконалення системи контролю якості знань учнів. Характерно, що

результати навчання в усі досліджені нами періоди цивілізації впливали на кар'єру випускників та їхній соціальний статус. Експертна оцінка як складова контролю результатів навчання спричинює підвищення значущості її педагогічної функції і є важливим фактором педагогічного впливу на формування особистості. Встановлено в ході дослідження, що педагогічна функція експертизи знань учнів зумовлює потребу вивчати й аналізувати діяльність вчителів у контексті забезпечення її якості й готовності здійснювати цю діяльність у системі внутрішньошкільного контролю і педагогічного аналізу. Результати аналізу педагогічної спадщини та їх узагальнення дозволили визначити закономірності модернізації соціальної і педагогічної функцій оцінювання знань, умінь та навичок школярів.

На основі вивчення виконаних останнім часом досліджень зазначається, що в сучасній освіті віддається перевага експертному оцінюванню результатів навчальної діяльності учнів, використання якого дає можливість урахувати інтереси всіх учасників навчально-виховного процесу, забезпечує повноту і збалансованість інформації, стимулює суб'єктів навчально-виховного процесу до успіху. Педагогічна експертиза розглядається як технологія оцінювання результатів певної діяльності; метод дослідження, який використовує експерт; механізм для оцінки педагогічного явища, що включає комплекс математичних процедур, за результатами яких формується експертна оцінка (кількісна, якісна чи висловлена у формі оцінного судження). Експертизі підлягають усі педагогічні процеси, явища, об'єкти, суб'єкти, тому важливим є виявлення суті і характерних ознак її стимулюючої функції. Зазначено, що ця функція полягає в утвердженні професіоналізму суб'єктів управління навчально-виховним процесом, творчому їх зростанні; формуванні педагогічного іміджу та соціально значущого статусу, в активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів, у прагненні їх до вищого рівня знань; в утвердженні почуття самодостатності, задоволення результатами праці, їх оцінкою.

Результати дослідження дали змогу уточнити і ввести в науковий обіг поняття, що використовуються у контексті здійснення експертизи, визначити їх суть. Констатовано об'єктивний взаємозв'язок експертизи результатів навчання учнів та ефективності педагогічної діяльності вчителів, визначено зміст компетентності вчителя щодо здійснення експертизи.

У другому розділі “Теоретико-прикладні аспекти здійснення експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів” науково обґрунтовано експертизу результатів навчальної діяльності учнів як складову контрольно-аналітичної функції керівника школи і визначено організаційно-педагогічні умови запровадження внутрішньошкільної системи експертного оцінювання.

Практика роботи шкіл за 12-бальною шкалою оцінювання навчальних досягнень учнів свідчить про те, що техніка оцінного процесу вимагає подальшого вдосконалення. Виявлено, що відсутність єдиного підходу до визначення понять “контроль”, “оцінка”, “перевірка” та “облік” стримує оцінювання знань, умінь та навичок школярів, знижує його об'єктивність.

Аналіз теоретичних висновків науковців і практиків показав, що контроль як функція управління пізнавальною діяльністю учнів дає змогу виявити кінцевий результат процесу навчання. Відповідно до цього він має такі структурні компоненти: перевірка знань, умінь та навичок учнів; їх оцінка та облік (А.Алексюк, І.Підласий, Д.Чернілевський). Контроль розглядають як управлінську діяльність, мета якої полягає в отриманні та фіксуванні інформації про результати дидактичної взаємодії педагога й учнів. Його єдність із процесом навчання визнано закономірністю. Наголошується на тому, що контролю знань, умінь і навичок учнів як процесу притаманні такі компоненти: мета, завдання, зміст і засоби, форми й методи, результати. Водночас вивчення стану реалізації контролю як функції управління в школі свідчить про відносну недосконалість його механізмів. Це зумовлює потребу модернізації форм і методів перевірки й оцінювання якості знань, умінь та навичок учнів.

Дослідження проблеми оцінювання свідчить про суб'єктивність характеру оцінки, що дезорієнтує педагога у правильному оцінюванні навчальних досягнень учнів, а також дезінформує керівництво школи про якісний стан навчально-виховного процесу. Оцінка має бути результатом зіставлення їхніх навчальних досягнень з існуючими стандартами чи критеріями, що позитивно вплине на її авторитет, підвищить її об'єктивність (Ш.Амонашвілі, А.Бляшевська, Г.Дюдіна, О.Локшина, В.Сухомлинський). Виявлено, що в контексті експертизи найширше вживаються терміни "оцінка" і "оцінювання". Тому охарактеризовано базові поняття дослідження і подано різні авторські визначення термінів, які широко використовують науковці та практики. Зазначається, що оцінювання відбиває основні властивості внутрішньошкільного контролю, структурними компонентами якого є перевірка, оцінка та облік. Це дає підстави стверджувати, що поняття „контроль” та „експертиза” можна розглядати як ідентичні. Зроблено висновок, що запровадження в управління школою педагогічної експертизи сприятиме об'єктивності оцінки результатів навчальної діяльності учнів, розвитку їхніх інтересів до навчання; а також дасть можливість озброїти вчителів сучасними діагностичними методиками внутрішньошкільного контролю та педагогічного аналізу, забезпечити повнішою інформацією про стан педагогічного процесу.

На основі вивчення експертних систем оцінювання, поданих у наукових працях, здійснено аналіз та узагальнення організаційно-педагогічних умов реалізації системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів. Найважливішими серед них визначено такі: розробка моделі експертного оцінювання, технології здійснення експертизи результатів навчальної діяльності учнів; вибір методів експертного оцінювання; створення "банку даних" про результати навчальної діяльності учнів; нормативне забезпечення діяльності експертних комісій; визначення порядку їх комплектування; дотримання принципів оцінювання знань, умінь і навичок учнів; поєднання зусиль суб'єктів навчально-виховного процесу на вдосконалення внутрішньошкільного оцінювання рівня успішності учнів; розроблення й використання діагностичних програм і методів експертного

оцінювання; запровадження індивідуальних диференційованих завдань для учнів; професійна компетентність суб'єктів навчально-виховного процесу щодо експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів; підготовка учнів до здійснення самоконтролю і самооцінки.

Проведене дослідження показало, що експертизу результатів навчальної діяльності учнів треба розглядати як аспект контролюючої та аналітичної діяльності директора школи або учителя; її запровадження потребує певних організаційно-педагогічних умов.

У третьому розділі “Організація експериментальної роботи та перевірка ефективності системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів” теоретично обґрунтовано модель системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи, представлено організаційну модель оперативного управління нею; визначено й обґрунтовано критерії та технологію експертного оцінювання; висвітлено організацію і результати експерименту.

На основі систематизації та узагальнення дослідницького матеріалу обґрунтовано модель системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи, що максимально наближена до відтворення об'єкта моделювання і репрезентована структурними компонентами та зв'язками між ними (рис.1).

Суб'єктами експертизи є учень, учитель, школа. Цільовий компонент моделі розкриває мету експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи: визначення їхньої загальноосвітньої компетентності на основі системи критеріїв і параметрів засвоєння змісту освіти в межах Державних стандартів загальної середньої освіти. Мета відповідно декомпозується на низку конкретних завдань: виявлення та оцінка результатів навчальної діяльності школярів; аналіз факторів, що впливають на якість знань учнів і рівень сформованості їхніх умінь; прогнозування подальшого розвитку навчального закладу й формулювання управлінських рекомендацій з питань удосконалення навчально-виховного процесу; спостереження за динамікою результатів навчальної діяльності школярів; формування механізму корекції управлінських рішень. Змістовий компонент моделі - результати навчальної діяльності учнів. Технологічний компонент моделі розкриває педагогічно доцільну методику й технологію експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів; види експертного оцінювання; методи контролю; експертні методи. Результативний компонент системи полягає в одержанні інформації про стан навчально-виховного процесу в школі, на основі систематизації та аналізу якої розробляються конкретні заходи щодо подальшого підвищення його ефективності. Використання експертних методів у системі внутрішньошкільного контролю і педагогічного аналізу дає наочну картину про відхилення на шляху розвитку кожного окремого учня і школи в цілому.

У розділі викладено методику запровадження організаційної моделі

оперативного управління (ОМОУ) системою експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів, що дало можливість визначити її переваги порівняно із традиційними системами керівництва школою, адже в ній реалізуються всі загальні функції управління.

За результатами дослідження доведено, що використання ЕОМ при обробці й систематизації даних експертизи та визначенні рівнів компетентності вчителів щодо її здійснення підвищує ефективність системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів. Виявлено, що експертне оцінювання результатів навчальної діяльності школярів значно розширює діапазон використання варіативних систем оцінки, які дають можливість варіювати вибір їх застосування залежно від специфіки компонента комплексної оцінки результатів навчальної діяльності учнів.

У дослідженні проаналізовано різні підходи до класифікації критеріїв. Констатовано, що орієнтація тільки на критерії якості знань, умінь і навичок учнів є однією із серйозних причин негативних явищ у сучасній освіті. Тому при оцінюванні результатів навчальної діяльності учнів необхідно враховувати показники їхнього рівня розвитку й вихованості, що потребує розробки діагностичних методик та використання освітянських експертиз з оцінювання результатів навчальної діяльності як спеціального вимірювального інструментарію.

Звертається увага на педагогічний досвід зарубіжжя, де оцінювання здійснюється на основі стандартів (нормативне оцінювання) і визначених критеріїв (критеріальне оцінювання). У шкільній практиці з метою оцінювання якості результатів навчання використовуються як критерії державні стандарти. Вважається, що для експертного оцінювання як найбільш об'єктивного доцільно застосовувати змішаний тип оцінки. Дослідження різних наукових підходів дало змогу розробити та науково обґрунтувати критерії комплексного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів. При цьому враховано "Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної освіти" (2000). Вчителі експериментальних шкіл на основі результатів рейтингового оцінювання визначили як найбільш значущі такі критерії: навчальні досягнення в межах навчального стандарту загальної середньої освіти; сформованість мотивації щодо навчальної діяльності та її результатів; пізнавального інтересу, ціннісної орієнтації на навчальну діяльність і її результати. Установлені критерії використано під час констатувального й формувального експериментів для визначення ефективності розробленої моделі системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів.

У процесі експерименту впроваджено інноваційні форми роботи з педагогічним колективом. Для розвитку учнів 5-7 класів, коригування їхніх нейродинамічних процесів практичним психологом розроблено і введено авторські навчальні курси "Пізнай себе" і "Допоможи собі сам"; організовані колективні, групові та індивідуальні консультації для батьків з питань навчання та розвитку дітей, подолання їхніх труднощів на шляху запобігання неспішності чи підвищення результативності навчання.

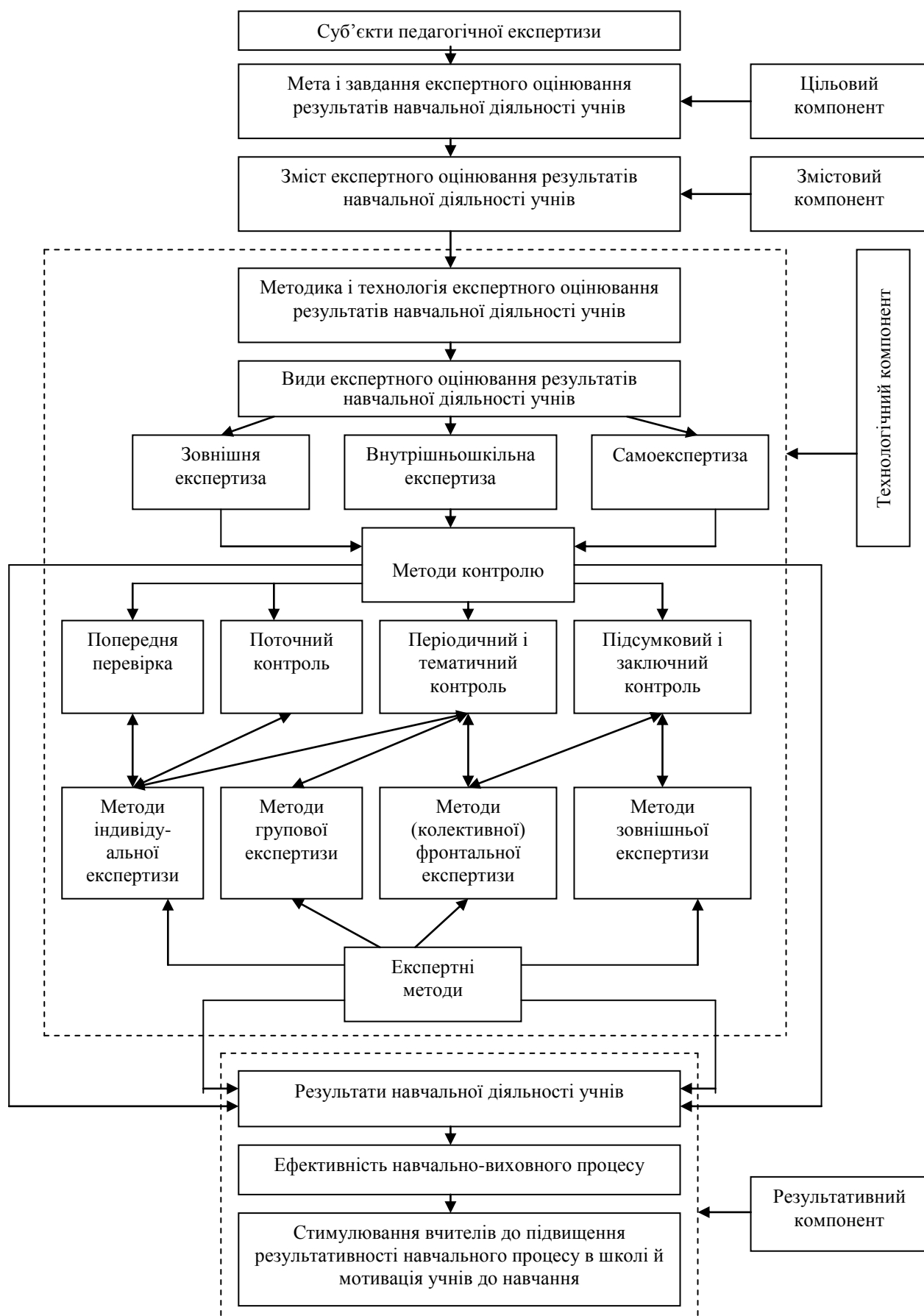

Рис. 1 Модель системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів

Результати порівняльного аналізу
рівнів навчальної діяльності учнів експериментальної групи

Навчальні предмети	Рівні навчальних досягнень															
	Початковий				Середній				Достатній				Високий			
	Констатувальний		Формувальний		Констатувальний		Формувальний		Констатувальний		Формувальний		Констатувальний		Формувальний	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
Математика	15	7,8	7	3,6	116	60,1	93	48,2	55	28,5	72	37,3	7	3,6	21	10,9
Українська мова	16	8,3	11	5,7	131	67,9	112	58	37	19,2	53	27,4	9	4,7	17	8,8
Англійська мова	23	11,9	11	5,7	136	70,5	110	57	31	16,1	57	29,5	3	1,6	15	7,8
Історія	7	3,6	-	-	121	62,7	98	51,2	54	28,0	71	36,8	11	5,7	24	12,4
Біологія	4	2,0	-	-	129	66,8	92	47,7	38	19,7	69	35,8	22	11,4	32	16,6

Порівняння кількісних даних, здобутих під час констатувального і формувального експериментів в експериментальній і контрольній групах свідчать, що застосування моделі системи внутрішньошкільного експертного оцінювання в управлінні навчально-виховним процесом привело до позитивних змін в усіх структурних компонентах результатів навчальної діяльності учнів. За підсумками проведеного моніторингу навчальних досягнень учнів у межах навчального стандарту загальної середньої освіти (використано дані щорічної атестації) і критеріями оцінювання за 12-бальною шкалою було встановлено зростання показників якості навчання (табл.1).

За показниками, відображеними на рис.2, неважко помітити, що рівні мотивації навчальної діяльності учнів на формувальному етапі експерименту також мають позитивну тенденцію.

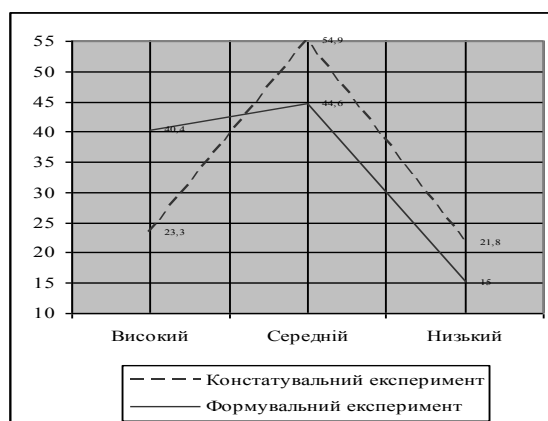
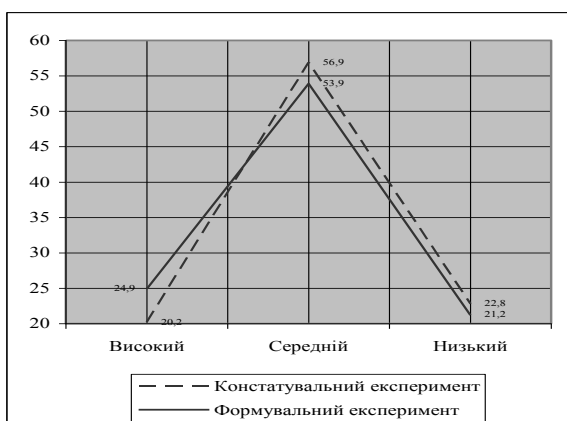

Рис. 2. Динаміка змін рівня сформованості мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів у експериментальній і контрольній групах

У процесі дослідження виявлено залежність між експертним оцінюванням навчальних досягнень учнів та рівнями сформованості в них мотивації (використовувався метод множинних кореляцій, зокрема факторного

аналізу). Найбільше факторне навантаження (1,19) має змінна “оцінювання знань”.

За узагальненнями кількісно-якісних параметрів і результатами анкетування та експертної оцінки учнів експериментальних груп також відзначено, що кількість учнів з високим рівнем сформованості пізнавального інтересу збільшилась на 7,3%; відповідно зросла кількість учнів середнього рівня на 9,4%.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз вивчення рівнів сформованості ціннісних орієнтацій учнів на навчальну діяльність і її результати

Рівень сформованості навчально-пізнавального інтересу	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група	
	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%	К-сть учнів	%
Високий	36	18,7	40	20,7	38	19,7	51	26,4
Середній	116	60,1	117	60,6	112	58,0	127	65,8
Низький	41	21,2	36	18,7	43	22,3	15	7,8

Відзначено також позитивну динаміку розвитку й виховання школярів. Це підтверджують показники зростання рівнів сформованості ціннісних орієнтацій до навчально-пізнавальної діяльності та її результатів (табл. 2).

Порівняння коефіцієнтів компетентності вчителів з експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів за даними самооцінки на констатувальному ($K=0,46$) й формувальному етапах експерименту ($K=0,68$) підтверджує позитивні результати реалізації програми методичної підготовки педагогічного колективу з означеного аспекту.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи зумовлено потребою вдосконалення внутрішньошкільного контролю та педагогічного аналізу, створення раціональної системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів, упровадження діагностичних і оцінних технологій, які дають змогу об'єктивніше та оперативніше визначати динаміку засвоєння учнями знань на шляху до якісної освіти.

Проведений теоретичний аналіз сприяв визначенню таких наукових підходів, як системно-діяльнісний, змістовий, структурний, що забезпечили розробку системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи та стали концептуальною основою її реалізації.

У ході теоретичного дослідження уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Визначено, що експертиза є технологією оцінювання результатів певної діяльності, за допомогою якої досвідчені спеціалісти певної галузі роблять висновки про її якість. Експертиза результатів навчальної діяльності учнів – це визначення їхньої загальноосвітньої компетентності на

основі системи критеріїв і параметрів засвоєння змісту освіти в межах державних стандартів загальної середньої освіти, оцінна діяльність суб'єктів управління навчально-виховним процесом. Педагогічна експертиза є оцінною діяльністю суб'єктів управління навчально-виховним процесом. Доведено, що експертиза як вид педагогічної діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу з удосконалення оцінювання результатів навчання школярів – це складова контрольно-аналітичної функції управління.

У результаті дослідження визначено такі показники готовності вчителів до здійснення експертного оцінювання: знання суті педагогічної експертизи, її функцій, форм організації, методів і технологій упровадження критеріїв і оцінних параметрів визначення якості сформованості загальноосвітніх компетентностей учнів; уміння застосовувати наукові підходи, різноманітні форми перевірки результатів навчальної діяльності учнів, упроваджувати експертні методи та діагностичні методики і технології, визначати складові процесу навчання.

За результатами дослідження виявлено, що експертна компетентність учителів підвищується в процесі професійної діяльності завдяки участі в роботі методичних об'єднань, творчих майстерень, методичних і практичних семінарів, діяльності експертних комісій. Теоретична й методична компетентність суб'єктів управління навчально-виховним процесом у здійсненні експертизи знань, умінь та навичок учнів сприяє формуванню демократичного та гуманістичного освітнього середовища в школі.

У результаті проведення ретроспективного аналізу соціальної, педагогічної та стимулюючої функцій експертного оцінювання знань, умінь і навичок учнів у школі з'ясовано їх суть, відмінності й характерні ознаки, що стало основою модернізації даних функцій. Зростання соціальної функції оцінювання навчальних досягнень учнів спричинило ускладнення й постійне удосконалення системи контролю якості знань школярів. Підвищенню значущості педагогічної функції оцінки сприяє експертна оцінка як складова контролю результатів навчання, що є важливим фактором педагогічного впливу на формування та розвиток особистості. Стимулююча функція експертизи результатів навчальної діяльності учнів полягає в утвердженні професіоналізму суб'єктів управління навчально-виховним процесом, творчому їх зростанні, підвищенні майстерності у пошуках шляхів подальшого підвищення якості знань учнів, формуванні педагогічного іміджу та соціально значущого статусу.

Охарактеризовано базові поняття дослідження і представлено різні авторські визначення термінів, які широко використовують науковці та практики: оцінка, оцінювання, контроль, перевірка, облік. З'ясовано, що в контексті експертизи найширше вживаються терміни "оцінка" й "оцінювання". Доведено, що оцінювання є процесом, засобом регулювання та стимулювання навчальної діяльності учнів, а поняття „контроль” та „експертиза” можна розглядати як ідентичні. Воно має суб'єктивно-об'єктивний характер, що пов'язано з професійно-особистісними якостями експертів і рівнем їхньої готовності до здійснення експертного оцінювання.

Установлено, що в теорії та практиці розрізняють нормативне і критеріальне оцінювання. Нормативне оцінювання передбачає порівняння навчальних досягнень учнів зі встановленою нормою; критеріальне - за допомогою системи критеріїв, розроблених у психолого-педагогічній теорії та практиці. Прикладом є 12-бальна система оцінювання навчальних досягнень учнів, розроблена й затверджена Міністерством освіти та науки України. Її наявність не детермінує можливостей розробки чи вдосконалення інших систем критеріального оцінювання результатів навчальної діяльності учнів.

За результатами дослідження визначено організаційно-педагогічні умови експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів: розробка моделі експертного оцінювання, технології здійснення експертизи результатів навчальної діяльності учнів; вибір методів експертного оцінювання; створення "банку даних" про результати навчальної діяльності учнів; нормативне забезпечення діяльності експертних комісій, визначення порядку їх комплектування; дотримання принципів оцінювання знань, умінь і навичок учнів; поєднання зусиль суб'єктів навчально-виховного процесу на вдосконалення внутрішньошкільного оцінювання рівня успішності школярів; розроблення й використання діагностичних програм і методів експертного оцінювання; запровадження індивідуальних диференційованих завдань для учнів; професійна компетентність суб'єктів навчально-виховного процесу щодо експертного оцінювання результатів навчальної діяльності школярів; підготовка учнів до експертизи результатів їхньої навчальної діяльності; організація самоконтролю учнів і здійснення самооцінки.

На основі аналізу різних підходів і варіантів проведення педагогічної експертизи розроблено й теоретично обґрунтовано модель системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи як системи взаємопов'язаних компонентів: цільового (визначення загальноосвітньої компетентності учнів на основі системи критеріїв і параметрів засвоєння змісту освіти в межах Державних стандартів загальної середньої освіти); змістового (результати навчальної діяльності школярів); технологічного (методика і технологія експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів, види експертного оцінювання; методи контролю; експертні методи); результативного (отримання інформації про стан навчально-виховного процесу в школі, на основі систематизації та аналізу якої розробляються конкретні заходи щодо подальшого підвищення його ефективності). Теоретичне і практичне значення моделі полягає у визначенні її компонентів та установленні об'єктивних зв'язків між ними.

Доведено, що ефективним механізмом управлінської діяльності щодо впровадження системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи є організаційна модель оперативного управління (ОМОУ).

У процесі теоретичного дослідження виявлено, що критерії оцінювання рівня знань, умінь та навичок учнів безпосередньо впливають на результати

їхньої навчальної діяльності. Вони мають бути чіткими та обґрунтованими, враховувати тип закладу освіти, соціально-педагогічні аспекти організації навчально-виховного процесу, його особливості та закономірності, що не підлягають кількісним вимірам, проте значною мірою визначають ефективність роботи школи. Упровадження особистісно орієнтованого підходу в організацію діяльності школи потребує розробки і використання критеріїв вихованості й розвитку школярів. Динаміку розвитку особистості доцільно оцінювати на основі порівняльного аналізу досягнутих результатів у критичні вікові періоди за всіма параметрами, що вимірюються. Враховуючи дані вимоги, визначено критерії оцінювання результатів навчальної діяльності учнів.

Аналіз запропонованих дослідниками варіантів проведення експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів дав змогу розробити технологію здійснення експертизи результатів навчальної діяльності учнів, у якій відображено зміст і форми роботи експертних комісій на кожному її етапі, реалізовані всі технологічні функції управління.

Виявлено, що реалізація системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з використанням ЕОМ у практичній діяльності школи дає можливість об'єктивніше оцінювати результати діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу; стимулювати професійне зростання вчителів та підвищення якості їхньої діяльності, простежити динаміку змін успішності учнів.

Результати експерименту свідчать, що впровадження моделі системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи в управління навчально-виховним процесом забезпечує позитивну тенденцією змін у всіх структурних компонентах результатів навчальної діяльності учнів: зростання показників якості навчання; рівнів сформованості мотивації, пізнавального інтересу та ціннісних орієнтацій школярів до навчально-пізнавальної діяльності та її результатів, підвищення компетентності учителів щодо експертного оцінювання навчальних досягнень учнів.

Розгляд проблеми дослідження на теоретичному, методичному й практичному рівнях, здобуті результати дозволяють стверджувати, що в ході дослідження реалізовані визначені завдання, досягнута мета, підтвердилися всі компоненти гіпотези.

Проведене дослідження не вичерпує розглядуваної багатогранної проблеми. Перспективними можуть бути дослідження з проблем експертизи якості освіти учнів загальноосвітньої школи; експертного оцінювання системи управління навчальним закладом або районним (міським) відділом освіти; педагогічної експертизи стану виховної роботи в школі.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНІ В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

1. Петренко Л.М. Педагогічна експертиза результатів навчання учнів. - Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004.- 164 с.

2. Петренко Л.М. Експертна оцінка діяльності школи: ефективність навчально-виховного процесу // Рідна школа. -2001. - №8. - С.19-21.
3. Петренко Л.М. Вплив регіонального оточення на якість навчально-виховного процесу // Рідна школа. - 2001. - №12. - С.27-29.
4. Петренко Л.М Особливості системи контролю за навчально-виховним процесом у сучасній загальноосвітній школі // Рідна школа. - 2002. - №6. - С.44-46.
5. Петренко Л.М Виховна функція оцінки // Рідна школа. - 2002. - №11. - С.25-17.
6. Петренко Л.М Якість знань учнів як один із основних критеріїв в оцінюванні ефективності навчально-виховного процесу // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб.наук.праць. - Київ - Запоріжжя, 2002. - № 23. - С.104-107.
7. Петренко Л.М Форми оцінювання знань учнів загальноосвітніх шкіл у зарубіжному досвіді // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб.наук.праць. - Київ - Запоріжжя, 2002. - № 24. - С. 256-260.
8. Петренко Л.М Експертиза якості навчання // Нива знань, 1997. - №3. - С.30-33.
9. Петренко Л.М Вплив трудового навчання і виховання школярів на успішність підготовки їх до самостійного життя // Сучасна трудова та професійна підготовка шкільної молоді: Зб.наук.праць. - Кривий Ріг. - 1998. - С. 87-90.
10. Петренко Л.М Педагогічні умови формування вмінь учнів по здійсненню самоконтролю на уроках трудового навчання // Трудова та професійна підготовка молоді: проблеми та шляхи їх розв'язання: Зб. наук, праць. - Кривий Ріг: ІВІ, 2002. - №4. - С.103-105.
11. Петренко Л.М Експертиза знань як засіб удосконалення управлінської діяльності керівника // Нива знань, 2002. - №1. - С.57-62.
12. Петренко Л.М Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності учнів // Особисто орієнтоване навчання і виховання учнівської та студентської молоді: Зб.наук.праць.- Кривий Ріг, 2004.-С.45-49.
13. Петренко Л.М Методи експертного оцінювання в системі внутрішкільного контролю // Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 11-13 листопада 2003 р. - Луганськ: "Альма-матер", 2003. - С. 15-21.
14. Петренко Л.М Виявлення і розвиток обдарованих дітей в умовах традиційної середньої школи // Методичні проблеми учнівських та студентських олімпіад та особливості роботи з обдарованою молоддю: Матеріали Всеукраїнської конференції 17-20 листопада 1997 р.-К. ІЗИН,1998.- С.106-111.
15. Петренко Л.М Орієнтація на професію педагога в умовах сучасної загальноосвітньої школи // Допрофесійна педагогічна підготовка учнівської молоді в контексті реалізації цільової комплексної програми "Вчитель":

Матеріали Всеукраїнської конференції 8-10 квітня 1998 р. -Дніпропетровськ, 1998.-С.145-149.

16. Петренко Л.М Оцінка діяльності колективу керівником школи: історія і сучасність // Розвиток особистості в системах трудової та професійної підготовки молоді: Матеріали Всеукраїнської конференції 10-11 жовтня 2002 р. - Кривий Ріг, 2002. - С.78-82.

17. Петренко Л.М Організація діяльності експертних груп у системі управління навчально-виховним процесом // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому навчальному закладі освіти: Матеріали других Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань 21-22 травня 2004р. - Ірпінь, 2004. - С. 160-167.

АНОТАЦІЇ

Петренко Л.М. Система внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. – Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2006.

Досліджено теоретико-методичні, організаційно-педагогічні основи системи внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів основної школи, визначено характерні ознаки методичної підготовки вчителів до неї. Здійснено ретроспективний аналіз соціальної та педагогічної функції експертизи; визначена суть та характерні ознаки її стимулюючої функції. Розкрито значення педагогічної експертизи як складової контрольно-аналітичної діяльності керівника школи. Виявлено організаційно-педагогічні умови експертного оцінювання навчальних досягнень учнів школи. Розроблено модель системи експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів та модель управління нею; визначено критерії та технологія експертного оцінювання, виявлено позитивну тенденцією змін у всіх структурних компонентах результатів навчальної діяльності учнів.

Ключові слова: педагогічна експертиза, експертиза результатів навчальної діяльності, система внутрішньошкільного експертного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів, функції педагогічної експертизи, експертні методи.

Петренко Л.М. Система внутрішньшкільного експертного оцінювання результатів учебной деятельности учащихся основной школы. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 - общая педагогика и история педагогики. – Институт педагогики АПН Украины, Киев, 2006.

Актуальность темы исследования обусловлена необходимостью решения многих проблем, среди которых особого внимания требует: усовершенствование системы управления учебно-воспитательным процессом и, прежде всего, функция контроля, как одна из основных технологических и специальных функций руководителя школы; анализа и оценки результатов

учебной деятельности учащихся; получение более полной информации о наличии позитивных изменений в функционировании школы. Возрастающее количество научных исследований, посвященных оцениванию результатов учебной деятельности учащихся школы, свидетельствует, что данное направление входит в число приоритетных в педагогической науке. В отечественной практике еще не наработан достаточный опыт проведения педагогических экспертиз, внедрение которых способствует усовершенствованию внутришкольного контроля - одной из важнейших функций управления учебным заведением.

Экспертное оценивание результатов учебной деятельности учащихся в диссертации рассматривается как педагогическая проблема. Ее решение требует, прежде всего, уточнения понятийно-категориального аппарата, в частности, "педагогическая экспертиза" и "экспертиза результатов учебной деятельности школьников", подготовки субъектов учебно-воспитательного процесса, выявления функций педагогической экспертизы. Для чего автором проведен ретроспективный анализ социальной и педагогической функций оценки знаний, умений и навыков школьников в разные исторические периоды; освещена суть и характерные признаки стимулирующей функции экспертизы результатов учебной деятельности учащихся. Это послужило основой для модернизации функций экспертного оценивания.

В данном исследовании экспертиза результатов учебной деятельности школьников рассматривается как слагаемая контрольно-аналитической функции руководителя школы. Выявлено, что для внедрения экспертного оценивания в управление основной школы, необходимо создание определенных организационно-педагогических условий.

На основе анализа разных подходов и вариантов проведения экспертного оценивания результатов учебной деятельности учащихся, предложенными разными авторами-исследователями данной проблемы, разработана и теоретически обоснована модель системы внутришкольной экспертизы результатов учебной деятельности школьников, которая состоит из целевого, содержательного, технологического и результативного компонентов. Целевой компонент предусматривает постановку цели и задач педагогической экспертизы в основной школе, обработку и анализ полученных данных, формулировку экспертных выводов и подготовку рекомендаций для принятия управленческих решений. Содержательным компонентом является экспертиза результатов усвоения школьниками общеобразовательного стандарта в пределах основной школы, формирование мотивации учебной деятельности и ее результатов; познавательного интереса, ценностной ориентации на учебную деятельность и ее результаты. Технологический компонент включает виды экспертного оценивания (внешнее, внутришкольное оценивание и самооэкспертиза) и технологию проведения педагогической экспертизы результатов учебной деятельности школьников, которая реализуется через органическую взаимосвязь всех функций управления. Результативный компонент системы предусматривает учет количественных и качественных

показателей учебных достижений школьников, их анализ, формулировку окончательных выводов о причинах и недостатках успеваемости учащихся, разработку рекомендаций экспертами по дальнейшему совершенствованию учебно-воспитательного процесса в школе.

В диссертации представлены разработанные автором "Положение об экспертных комиссиях в школе", "Обобщающая характеристика методов экспертного оценивания", "Организационная модель оперативного управления системой экспертного оценивания результатов учебной деятельности школьников".

В ходе исследования определены критерии экспертного оценивания результатов учебной деятельности учащихся основной школы.

Результаты экспериментальной работы доказали правильность научной гипотезы. Положительные результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность системы внутришкольного экспертного оценивания результатов учебной деятельности школьников.

Основные результаты, выводы и рекомендации исследования внедрены в практику работы отечественных общеобразовательных школ.

Ключевые слова: педагогическая экспертиза, экспертиза результатов учебной деятельности, система внутришкольного экспертного оценивания результатов учебной деятельности школьников, функции педагогической экспертизы, экспертные методы.

Petrenko L.M. The system of Results of Pupils' Educational Activity in School Management System of School of Secondary General Education. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences by speciality 13.00.01. - General Pedagogies and History of Pedagogies. – The Institute of Pedagogics of APS of Ukraine, Kyiv, 2006.

The urgency of realization of management activity by school director in the system of pedagogical association training in the assessment activity was grounded in the thesis and its contents peculiarity was disclosed also; the analysis of social and pedagogical assessment function of pupils' knowledges and skills in the historical aspect was realized; the role of assessment function of expert examination in the management of educational establishment was explained. The assessment meaning of the pupils' educational activity results in the up-to-date schools of general education was revealed by the author. It was also found that the main organizational conditions of realization of the pupils' knowledges and skills expert assessment were the elaboration of the normative basic of the pedagogical expert examination realization, expert commission staffing by competent specialists, the complex choice of the methods of the expert assessment for diagnostics, analysis and forecasting of the pedagogical processes and phenomena, that is not always possible to measure quantitatively and also the assessment of the alternative management decisions.

Key words: pedagogics expert, expert examination system assessment, estimation expert, pedagogical expert examination, expert methods.